

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Александър Маринов
Член на научно жури в конкурс
за придобиване на образователната и научна степен ”доктор”

Научна област: 3. Социални, стопански и правни науки,
Професионално направление: 3.3. Политически науки (Политология –
Сравнителна политология)
Философски факултет, Катедра „Политология”,
Софийски Университет „Св. Кл. Охридски“

Дисертационен труд на тема

„ПРЕЗИДЕНТСКИ АКТИВИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ В УСЛОВИЯ НА ПОЛИТИЧЕСКА КРИЗА (1990-2024)“

Дисертант: **Калоян Георгиев Велчев**

Научен ръководител: **проф. Румяна Коларова**

1. Общи данни по процедурата

Дисертационният труд е обсъден и насочен за публична защита на 14.04.2025 г. от Катедра „Политология“ към Философски факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Представен е дисертационен труд с обем 190 стандартни страници, библиография и приложение. В структурно отношение работата е разделена на увод, четири глави и заключение. Научният апарат съдържа общо 153 източника, от които 43 на български и 110 на английски език. Източниците са разнообразни и актуални, библиографията е пълноценно приложена. Място в цитираната научна литература

заемат публикации на релевантни за темата български автори, с което трудът въвежда необходимата контекстуалност на изследване на дадената сложна и значима проблематика..

Дисертационният труд в представения вид покрива формалните и съдържателните изисквания на действащите нормативни документи - ЗРАСРБ, както и Правилника за неговото прилагане и уредбата на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“.

2. Обща оценка на дисертационния труд

Цялостната оценка на предлагания дисертационен труд води до извода за задълбочен научен интерес, развита методологическа култура и всеотраслова подготовка на дисертанта в дадената специфична научна област.

Избраната структура на дисертацията съответства на класическите стандарти за цялостно изследване, предназначено да валидизира теоретични предпоставки на една класическа, но и динамично развиваща се научна и приложна област – изследванията на президентската институция и по-конкретно – операционализацията на концепцията за президентския активизъм. Аргументирано са дефинирани логиката и последователността на анализа, целта, задачите и изследователските хипотези.

Добросъвестно са използвани широк кръг първични и вторични източници на факти и данни. Съществено достойнство на дисертацията е нейната практическа приложимост.

В логично обвързани части са представени: сравнително кратката, но богата история на понятието „президентски активизъм“, основните концепции в направлението и техните теоретични особености, анализа на президентския активизъм в контекста на прилагане на вето, ролята на президента в процеса на съставяне на правителство. Специално внимание е отделено на ролята на президентската институция в условията на политическа криза, като са разгледани редица конкретни ситуации в рамките на изучавания период. Общото впечатление от структурата на дисертационния труд на Калоян Велчев показва самостоятелно изследователско мислене и отлично владение на практическите техники на разработване на такъв тип текстове. Според мен, трудът съдържа оригинален научен принос и създава полезни перспективи за по-нататъшното развитие на изследванията в даденото направление.

Разработката преследва изпълнението на *основна цел*, дефинирани от дисертанта така: „да се придобие по-голямо разбиране за логиката на работа на президентската институция в България. Да се разгледа балансът между формални и неформални правомощия и практическите действия на държавния глава, между власт и влияние”.

За реализация на целта е търсен отговор на шест конкретни изследователски въпроса. Дисертационният труд проверява набор от хипотези, чиято цел е да дадат подробна картина на моделите на президентски активизъм в България. По-голямата част от хипотезите са формулирани от други автори, но при формирането им, техен фокус не е бил България. Всички формулирани хипотези изхождат от презумпцията, че поставени в сходна политическа обстановка (кохабитация, фрагментиран парламент и т.н.) различните български президенти възприемат сходни стратегии на действие. Втора, трета и четвърта глава от дисертационния труд са посветени проверка на формулираните изследователски хипотези.

Коректно е обоснована новостта и приложимостта на научните резултати, а като цяло съществено достойнство на дисертацията е нейната практико-приложна ориентация. Сполучливо - методологически коректно, но и творчески - са приложени пространни исторически извори и теоретични постановки на утвърдени автори.

Авторефератът е разработен съгласно нормативните изисквания и съдържа основните проблеми и пътищата за тяхното решаване, посочени в дисертационния труд. Той дава необходимата представа за научната стойност и практическата приложимост на постигнатите резултати от докторанта. Самооценката на приносите е адекватна.

Бих конкретизирал оценките си за **достойнствата на дисертацията** в следните четири пункта.

Първо, изборът на темата. Темата несъмнено е дисертабилна, тъй като е открита и съдържа множество предизвикателства. Актуалността на проблематиката е особено ясно открояна, тъй като по-доброто емпирично познаване и теоретично осмисляне на президентския активизъм, особено в условията на политическа криза, могат да очертаят насоки за решаване на редица проблеми на съвременната българска държавност публичен сектор, като разсеят редица заблуди и спекулации.

Второ, формулирането и проверката на изследователските хипотези.

Дисертантът си е поставил за цел да реализира едно важно научно начинание – да тества поредица от хипотези относно президентския активизъм, изведени от значими

научни концепции. На базата на възприетата изследователска логика Калоян Велчев стига до поредица от добре аргументирани и практически значими изводи.

Трето, изграждането на много добре концептуализиран теоретичен модел на президентския активизъм, изясняващ основните понятия и възможните насоки за тяхната операционализация. Специално внимание заслужава отличното, чувствително към спецификата на националния контекст обвързване на противоречиви аспекти на фактическата роля на българските президенти в условията на политическа криза.

Четвърто, приложеният подход за емпирична верификация на теоретичния модел и хипотезите. Калоян Велчев се е справил много добре с това предизвикателство. В това отношение, според мен, трудът има безспорен приносен характер и създава полезни перспективи за по-нататъшното развитие на изследванията в даденото направление.

3. Научни и приложни приноси

Научните приноси на дисертационния труд на Калоян Велчев са в съответствие с предмета и хипотезите на изследването и са ориентирани главно към изследователското развитие и приложно-практичната страна на динамиката на президентския активизъм в условията на политическа криза.

Приносите, според мен, могат да бъдат систематизирани в *четири основни пункта*:

Първо. Представянето и успешното прилагане на парадигмата, в която работи изследването, вкл. задълбочен обзор на научната литература в областта на президентските институции. Разгледани са както българските автори, които се занимават с президентската институция в България, така и авторите, изясняващи се в научната перспектива, възприемаща полупрезидентската парадигма..

Второ. Дефинирането и операционализирането на понятието „президентски активизъм“, с акцент неговата практическа приложимост и употребата му в полупрезидентските изследвания. Приложената дефиниция за президентски активизъм („Дискреционната употреба на формалните президентски правомощия и опитите за влияние на президента през неформални механизми и канали“) и идентифицираните четири форми на президентски активизъм дават добра концептуална основа на

работата. От значение е и въведеното разграничение между рутинен и кризисен президентски активизъм.

Трето. Изследването на президентския активизъм в условия на криза, т.е. изясняването как българските президенти употребяват своите правомощия в условия на политическа криза. Тук особена стойност имат изводите относно политическата компонента на институцията на държавния глава. Както признава и дисертантът, това твърдение не е откривателско, но е важно в контекста на българската нормативна уредба и обществените очаквания. Българските президенти са натоварени с очаквания за надпартийност и олицетворяване на *единството на нацията*, но тези свои функции те изпълняват, бидейки политически фигури, участвали в избори. Трудно може да се оспори заключението, че „президентският активизъм е политически мотивиран и в изпълнението на своите функции, държавните глави на България се водят от политическата конюнктура“, както и че в условия на кохабитация президентите са по-активни и използват формалните си правомощия, за да се конфронтират с управляващото мнозинство и да демонстрират различията си спрямо него.

Четвърто. Дисертационният труд може да бъде много полезен на базата на идентифицираните модели на поведение от страна на българските президенти в условия на политическа криза, включваща масово обществено недоволство. В подобни ситуации българският държавен глава подкрепя открито протеста тогава, когато се намира в отношение на кохабитация с управляващото мнозинство, и играе ролята на медиатор между недоволните граждани и управляващите тогава, когато партията, която го е подкрепила в изборите за президент е част от управлението.

Посочените четири пункта водят до извода, че дисертацията на Калоян Велчев съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват принос в политическите изследвания и отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответните документи на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“.

4. Публикации по темата на дисертацията

Калоян Велчев посочва четири публикации, пряко посветени на темата на дисертационния труд. Те показват задълбоченост и последователност при подготовката и извършването на научноизследователския процес от докторанта, научния му ръководител и обучаващото го звено.

5. Критични бележки и препоръки

Изтъкнатите по-горе положителни страни на дисертацията категорично доминират в общата ми оценка за нея. Имам конкретни въпроси и препоръки за по-нататъшните търсения, които изложих в хода на вътрешната защита на дисертацията и при плодотворния личен разговор с дисертанта. Убеден съм, че те ще спомогнат за по-нататъшната еволюция на научните и практически търсения на Калоян Велчев.

Бих поставил на дисертанта следния въпрос:

На основата на въведеното в дисертационния труд разграничение между криза на демокрацията като режим и криза вътре в самата демокрация и начина, по който тя функционира, както и отчитайки възможното прерастване на втората в първата криза, как би определил днешната ситуация в България? На тази основа, какви изменения в президентския активизъм могат да се очакват?

6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

Като имам предвид: научно-теоретичната, изследователската и приложната значимост на темата и ясно откритите достойнства и приноси на работата,

Предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Калоян Велчев образователната и научна степен „доктор” в Професионално направление: 3.3. Политически науки (Политология – Сравнителна политология).

23.08.2025 г.

Рецензент:

проф. д-р Александър Маринов